

DAGENS FRÅGOR

Försvarsministern Bland motiven för repetitionsövningarnas tillfälliga i marsblåsten. inställande hösten 1956 och våren 1957 var förmodligen det officiellt angivna, nämligen nödvändigheten av besparingar, det mindre sannolika. Repetitionsövningarnas bedrivande i normal omfattning och enligt värnpliktslagens bestämmelser skulle betyda en utgift, utöver vad försvarsministern äskat för fjärde huvudtiteln, av 67,7 milj. kr. Att återopa statsfinansiella skäl i sammanhanget förefaller en smula sällsamt, om man erinrar sig att beloppet i fråga endast representerar sju tiondedels procent av hela riksstaten.

Nej, andra förklaringsgrunder få nog sökas. Säkerligen ha valtaktiska skäl spelat in. Vidare — och däri har man utan tvivel att finna den väsentliga anledningen till det betänkliga förslaget — försvarsministern har med åtgärden velat söka tillfredsställa och lugna den försvarsljumma falangen inom den socialdemokratiska riksdagsgruppen och därigenom undvika en för alla uppenbar sprickbildning inom partiet i försvarsfrågan.

Voteringarna visade emellertid, att frondörerna dels icke voro nöjda med offret, dels utgjorde en vida talrikare skara än vad man till äventyrs tidigare räknat med. Mot statsutskottets bestämda förklaring, att övningarnas inställande måste betraktas som en engångsåtgärd röstade nämligen i andra kammaren icke mindre än 74 socialdemokrater och kommunister, vilket betydde att i det närmaste två tredjedelar av den socialdemokratiska gruppen opponerade mot försvarsministern. I första kammaren begärdes ingen rösträkning. Det ansågs dock att vid uppresningen cirka 30 socialdemokrater där röstade emot utskottets »skrivning».

I riksdagen synes det inträffade rätt allmänt ha betraktats som en prestigeförlust för herr Torsten Nilsson. Var det »försvarsrealisationens första svala», som nu uppenbarade sig, sporde någon. I bondeförbundspressen konstaterade man »en obehaglig överraskning» över koalitionsbroderns beteende.

Hur skulle det gå i fortsättningen? Statsutskottet var ännu inte klart med sitt ståndpunktstagande till försvarsministerns krav på omfattande beställningsbemyndiganden för armén, flottan och flyget. Det dröjde inte länge, förrän en ny sensation inträffade. I utskottet reserverade sig jämt åtta man, dvs. precis halva socialdemokratiska utskottsuppsättningen, för nedskärningar, som representerade ett sammanlagt belopp av omkring en kvarts miljard kronor. Därest styrkefördelningen bleve densamma vid omröstningarna i kamrarna, komme ju halva riksdagsgruppen att gå emot försvarsministern, bakom vilken givetvis stode regeringen. Vad värre var: Anslagen kunde i ett dylikt läge endast genomföras av regeringen med hjälp av oppositionens röster.

Man började i riksdagskorridorerna tala om kris icke bara för försvarsministern utan också för koalitionsregeringen i dess helhet. Icke

utan spänning emotsågs resultatet av det socialdemokratiska gruppmötet tisdagen den 20 mars. Avgörande i kamrarna skulle falla påföljande fredag den 23.

På onsdagsmorgonen hade så pass mycket sipprat ut från den slutna konklaven kvällen innan, att det stod klart, att försvarsministern var den, som tagit hem spelet. Mötet hade varat tre timmar, sades det. Försvarsministerns huvudargument — vid sidan av de försvarspolitiska sakskaalen — uppgavs ha varit följande: Därest det om fredag visar sig, att försvarsanslagen i denna del kunnat föras igenom i riksdagen endast med hjälp av oppositionens röster, så har socialdemokratien därmed ådagalagt, att den ej längre är regeringsduglig.

Argumentet var begripligt för alla. Det ägde saklig tyngd. Det var emellertid därutöver i besittning av en psykologisk portée av högst betydande omfattning. Är det nämligen något, som den regerande socialdemokratien — bondeförbundet kan man i det sammanhanget bortse ifrån — är rädd för, så är det att utsätta sig för risken av att tillivas »brist på kraft», »oförmåga att regera», »bristande vilja att leda utvecklingen» etc. Med mycken konsekvens har tesen, för att inte säga myten om socialdemokratien såsom det enda parti, vilket med energi och målmedvetenhet kan »regera» här i landet, sedan många år odlats i partiets propaganda. Effekten av agitationen på detta plan såges också ha varit avsevärd.

Den vidare innebörden av den av försvarsministern uppdragna frågeställningen var sålunda denna: Vore frondörerna i försvarsfrågan beredda att ta på sitt ansvar att vida folklagets förtroende till socialdemokratien som det enda verkligt regeringsdugliga partiet kunde komma att rubbas?

Den kulan visste hur den tog. Frondörerna voro inte beredda att axla ett dylikt ansvar. Beslutsamhetens friska hy gick snabbt i eftertankens kranka blekhet över. Fronden kapitulerade. Blott en ringa skara vägrade ge sig.

Efter utgången på partimötet kunde de slutliga debatterna i kamrarna inte tilldraga sig något större intresse. Det enda, man var nyfiken på, var styrkan hos den lilla grupp, som på partimötet, enligt vad det berättades, skulle ha hållit stånd in i det sista. Den lyckades inte i någon votering få mer än 15 av första kammarens ledamöter med sig. Vad andra kammarens omröstning om armématerielen beträffar gingo 19 socialdemokrater och kommunister på reservantlinjen. Deras antal steg dock till 24 i frågan om regeringen skulle få beställa en eller två jagare.

Tonen i debatterna var dämpad. Socialdemokrater, som i överläggningarna om repetitionsövningarna någon vecka tidigare anlagt rätt karska tonfall, visade nu en anmärkningsvärd måttfullhet. De förnekade, att deras ställningstagande dikterats av någon försvarsovilja. De sade sig icke ha velat försätta försvarsministern i en »mindre trevlig situation utan blott velat höja ett varnande finger inför en utveckling, som hotar att leda till onödiga fördyringar inom försvaret». De förmenade, att »man kunnat hålla igen lite mera i fråga om försvarskostnaderna» osv. Det var nog inte fritt ifrån, att litet var i kammarbänkarna drog på munnen åt denna så snabbt verkställda attitydförändring.

Försvarsministern klarade alltså marsblåsten. Mot bakgrunden av den senaste händelseutvecklingen på den socialdemokratiska försvarsfronten

må det dock vara tillåtet att undra, huruvida inte också attacken mot repetitionsövningarna gått att i tid avvärja. Försvarsministerns personliga uppfattning var ju allmänt känd. Försvarsledningen hade anfört bestämda erinringar mot förslaget och uttalat allvarliga varningar för dess följder. Försvarsministern hade icke rest några gensagor mot dessa erinringar och varningar utan nöjde sig med att utan närmare motivering hänvisa till det ekonomiska läget.

I den senaste försvarsdebatten framhöll herr Torsten Nilsson med fullt fog: »Frågan om krig eller fred är livsavgörande för vårt folk. De, som eventuellt ha några angreppsplaner beträffande vårt land, måste kunna avskräckas.»

Uttalandet för i minnet en deklaration av herr Hjalmarson i utrikesdebatten tidigare vid årets riksdag. Inte ens för en liten stat finns det längre någon möjlighet att isolera utrikespolitik och försvarspolitik från varandra, konstaterade högerledaren, och han tillade: »Det är mot bakgrunden av lugnets ytlighet och medvetandet om att Korea inte alltid behöver ligga i Korea, Prag inte varje gång i Tjeckoslovakien, som vi måste bedöma vår utrikespolitik». Denna realistiska bedömning ha frondörerna inom socialdemokratien icke varit mäktiga.

Österrike in- Det kan icke förnekas, att Österrikes underskrift av statsför nyval. fördraget, varigenom den tioåriga ockupationen äntligen kunde hävas, mot vederlag av Österrikes deklaration om permanent neutralitet såväl inom som utom landet väckte vissa betänkligheter. Man hade vant sig vid Österrikes otvetydiga västliga orientering även i politiskt hänseende och betraktade med misstro dess övergång till en neutral status av till synes samma folkrättsliga natur som det schweiziska Edsförbundets. Men den vändning inom världspolitikens, som i fjol höstas blev följderna av det misslyckade mötet mellan »de fyra stora» utrikesministrarna i Genève och som skärpte motsättningarna mellan öst och väst, har rättfärdigat uppgörelsen i våras. Det är knappast sannolikt, att Sovjetunionen ännu i dag hänger sig åt några förhoppningar att få till stånd ett bälte av neutrala stater från Norden till Adriatiska havet, som var det avgörande motivet att frivilligt uppgå Österrike som bas för sina trupper i denna viktiga del av Europa. Man behöver icke heller längre befara att den österrikiska neutraliteten skulle medföra en »neutralistisk» stämning. Österrikes ledande politiker ha energiskt anslutit sig till tesen att neutraliteten är statens sak, som icke i någon mån förpliktar medborgarna. Genom utvisningen av den kommunistiska fackliga Internationalen har också österrikiska regeringen i handling ådagalagt, att den vill göra ett slut på taktiken att göra Wien till ett centrum för östlig propaganda. Ur rent ekonomiska synpunkter kunde det ha varit ändamålsenligt att antaga ett ryskt anbud om ett lån till provinsen Niederösterreich från den miljonfond av schilling, som ryssarna hamstrat ihop under ockupationen. Österrikiska regeringen ville dock undvika varje sken av att öppna en dörr bakifrån för sovjetryskt inflytande men accepterade gärna ett amerikanskt lån för att främja jordbrukets utveckling.

Den sista åtgärd som österrikiska nationalrådet — andra kammaren —

vidtog före beslutet om sin upplösning var att mot de fyra kommunistiska rösterna enhälligt förorda Österrikes anslutning till Europarådet i Strassburg, varigenom Österrike ville klart bekänna sin samhörighet med Västern. I Förenta Nationerna hade Österrike intagits i december i fjol i ett för övrigt mycket blandat sällskap. Detta inträde ingick i överenskomsten med de fyra ockupationsmakterna men närmade, liksom ovan nämnda anslutning till Europarådet, Österrike mera till den svenska neutraliteten av den alliansfria typen än till den schweiziskt ortodoxa, som anses hindra detta lands inträde i både FN och Europarådet.

Vad nyvalen angår tycks man allmänt inom mera omdömesgilla kretsar i Österrike beklaga, att icke koalitionskompanjonerna, det borgerliga katolska folkpartiet och socialdemokraterna, som med respektive 74 och 73 mandat utgöra en överväldigande majoritet av nationalrådets 165 medlemmar, kunde hålla ut även i fortsättningen. Trots sin heterogena sammansättning ha de dock under tio år styrt Österrike och därmed berett sitt land förmånen av en ganska enastående politisk kontinuitet i maktutövningen. Men det vore likväl orättvist att uppfatta de för tidiga valen av den 13 maj — enligt författningen behövde de äga rum först i februari 1957 — som ett bevis på bristfällig politisk mognad. Det var ockupationen som tvang ihop bägge parter, och när detta yttre tryck nu bortfallit, måste de hittills undanskjutna tvisteämnen träda i förgrunden, framför allt spörsmålet om socialisering eller privatisering av de från ryssarna övertagna företagen, där skiljelinjen går skarp mellan borgerliga och socialister.

För utrikespolitikens del förelåg ingen sådan schism, att den kunde ha vållat en sprängning av koalitionen. Visserligen ha socialdemokraterna icke försummat något tillfälle att gentemot folkpartiet spela rollen som en varmare förespråkare av Österrikes andliga förbundenhet med Västerlandet, vilket är ungefär motsatsen till utrikesminister Undéns tendenser i Sverige. Men varken denna differens eller motsättningar, som bottna i olika meningar om de konfessionella skolorna, skulle ha föranlett nationalrådets upplösning i förtid. De ekonomiska kontroverserna ha varit avgörande, vilka kunna ideologiskt formuleras: Fri marknadshushållning eller planhushållning. Därtill kommer särskilt för socialdemokraternas del maktsträvandet att ha en här av anställda under sig.

Även om Österrikes socialdemokrati numera frigjort sig från den radikala austromarxismen under första republiken, som för den proletära enhetsfrontens skull var beredd att gå samman med kommunisterna, så får man icke blunda för den faran, att österrikiska socialdemokratiens ekonomiska politik efter hand kan leda fram till förhållanden, som kunna inifrån urholka demokratien — helt visst emot deras ledares önskan.

I Österrike tillämpas det proportionella valsättet men med det korrektivet, att överblivna röster fördelas mellan partierna, under förutsättning att vederbörande parti erövrat åtminstone ett mandat vid första mandatsutdelningen. Denna bestämmelse kan föranleda att kommunisterna denna gång kunna bli utan varje representation i nationalrådet, ett perspektiv, som i sin tur kan förmå kommunisterna att anbefalla sina anhängare att med hänsyn till den önskvärda »enhetsfronten» rösta på socialdemokratiska kandidater, vilken taktik de två största kommunistiska partierna i

Väster, de italienska och de franska, äro särskilt ivriga för, i syfte att främja det numera av Kreml beordrade återupplivandet av »folkfronten».

Man kan dock icke tillvita den österrikiska socialdemokratiska ledningen att den umgås med planer att ge kommunisterna några löften för att med deras hjälp ernå den eftersträfvade absoluta majoriteten i nationalrådet. Skulle denna eventualitet ändå inträffa, torde de socialdemokratiska ledarna t. o. m. innerst frukta en sådan seger med dess allvarliga följder för Österrikes politiska och ekonomiska utveckling med uppenbar risk att framför allt spoliera vad den borgerlige finansministern Kamitz uppnått med sin politik att stabilisera valutan och pressa tillbaka arbetslösheten. En sådan valutgång är emellertid ganska osannolik, ehuru även på den yttersta högra flygeln symtom äro skönjbara, som kunna gynna socialdemokraterna. Det »frihetsparti», som de forna »oavhängiga» om döpt sig till, företer nämligen fortfarande tecken på inre förfall, och det har tidigare visat sig, att detta mera gagnar socialdemokraterna än folkpartiet. Det obehagliga faktum kan sålunda konstateras, att resultatet av valdrabbningen den 13 maj måhända kan avgöras av hur ytterlighetsriktningarna till höger och vänster bete sig.

Emellertid synes det mera troligt att en sådan större förskjutning icke skall äga rum mellan de båda stora partiernas mandatstyrka, att någondera kan erhålla absolut flertal i nationalrådet. Då måste alltså, nolens volens, ett nytt »svart-rött» block taga vid, enär inga andra regeringsalternativ äro parlamentariskt möjliga. Likväl kan en sådan mindre omkastning av mandatstyrkan inträffa, att socialdemokraterna få flera röster och mandat än folkpartiet, varigenom socialdemokraterna inom koalitionen få rätt att tillsätta posten som förbundskansler. Det vore icke blott otacksamt mot den borgerlige Julius Raab, som med fog har kallats »befrielsekanslern», utan skulle också få en stor politisk betydelse, eftersom socialdemokraterna genom sin effektivare partiorganisation kunde utnyttja denna ställning på ett mycket verksammare sätt än folkpartiet varit i stånd.

»Bulge and Chrush.» Med dessa »nicknames» bruka brittena i vardagslag benämna Bulganin och Chrushjev, vilkas besök i London under nio dagar i senare hälften av april de motse med särdeles blandade känslor. Man frågar sig som överallt: hur kom denna invit överhuvud till stånd? Jo, den torde vara det hart när enda påtagliga positiva resultatet av Genèvekonferensen »på högsta nivå» i Genève under röt månaden i föl med dess hägringar av framtida harmoni mellan parterna i det kalla kriget. När sir Anthony Eden förnam, att de numera som franska statsledare avdunstade Faure och Pinay planlade en färd till Moskva, ville icke han vara mindre artig, och efter att ha avböjt en inbjudan att likaledes bege sig till Moskva, sporde han Bulganin och Chrushjev, huruvida de ej i stället kunde komma till London. Man tror att det var fråga om vad som på svenska kallas en »armbågabjudning» och att Eden räknade med samma avböjande från deras sida som flera gånger under kriget från Stalin, då denne ansåg sig hindrad att gengälda Churchills resa till Moskva hösten 1942. Eden måste dock hålla god min, då vederbörande

på fläcken tackade ja — och som typiskt för den galvaniserade »Genève-andan» skola de hurrarop minnas, med vilka underhuset efter Edens återkomst från Genève hälsade hans meddelande om den till våren varskodda vänskapsvisiten!

Nu tycks underhuset inte längre ha någon lust att hurra. Sommarens drivhusplanta vid Lac Lemans Riviera har frusit bort efter sådana köldknäppar som det misslyckade utrikesministermötet på hösten i samma Genève och Sovjetunionens förbluffande framstöt i Orienten med omfattande leveranser av allsköns modern krigsmateriel till särskilt Egypten, och frikostiga anbud om finanskrediter och teknisk expertis, som satte västmakernas och i synnerhet Storbritanniens traditionella hegemoni i detta sitt oljeimperium på spel. Även om Eden officiellt ställde sig lomhörd gentemot de förolämpningar mot brittena såsom Hitlers ursprungliga bundsförvanter i Västkapitalismens sammansvärjning mot Sovjetunionen, som firman »Bulge & Chrush» utslungade i offentliga anföranden under sina resor före jul i Indien och i Burma — vilka utjutelser till och med skorrade illa i »Nehrutralernas» öron — väckte de desto mera förargelse i Storbritannien. Konservativa kretsar uppfattade de röda missfirmarnas mottagande med pomp och ståt som en förödmjukelse för Storbritannien, ja, rent av som en våldgästning under mask av fredshyckleri. New York Herald Tribunes välunderrättade kolumnist, Joseph Alsop, tror sig veta att Tories ledare i överhuset, kabinetsmedlemmen markisen av Salisburgy, »den näst Churchill mest respekterade politikern i Storbritannien», redan från början hyste avsmak för hela spektaklet. Eden har dock inte kunnat förmå sig att skicka återbud, och på tal om utgifterna har han replikerat, »att de endast utgöra en minimal bråkdel av kostnaderna för en vätebomb», varigenom han antytt, att frågan och svaret storpolitiskt stå i samma kasus.

När emellertid sovjetryske polischefen, general Serov, i vintras anlände till London för att överlägga med Scotland Yard om säkerhetsåtgärder vid besöket, blev en stark opinion uppbragt över att denne blodhund, som personligen bär ansvaret för bl. a. den brutala bolsjeviseringen av Balticum och för rekryteringen av slavlägren, skulle som privilegierad person få beträda Storbritanniens fria jord. Denna häftiga reaktion hade till följd, att Serov icke tycks få tillhöra sina husbönders svit under deras uppehåll i London. Malenkovs uppdykande några veckor senare som ordförande vid en rutinresa för studier av elektrotekniker var däremot en överraskning. Malenkov såg sig grundligt omkring och såges ha vunnit sympatier genom sin joviala umgängeskunst, men aktade sig mycket noga att för intervjuare kommentera den kris om »Stalins andra död», som samtidigt aktualiserades i Moskva. Dessa Malenkovs lagrar lämnade tydligen hans tidigare rivaler Bulganin och Chrushjev i Kreml ingen ro. De begärde, till Foreign offices oförställda häpnad över en sådan taktlöshet, genom Tass en utsträckning av vistelsen för att få möjlighet att liksom Malenkov dricka öl med stamkunder på pubbar, prata med deras fruar och ge barnen sötsaker. Men det blev ett obevekligt nej; det en gång uppgjorda och av besökarna godkända programmet kunde ej ändras.

Bulganin och Chrushjev missta sig också på de breda lagrens mentalitet i Storbritannien. Dessa tilltalas ingalunda av att högt uppsatta personer

»göra sig gemena» i sina kontakter med »folket», som här ej är klassmedvetet i eljest övlig europeisk mening. Den nuvarande finansministern Harold Macmillan berättade en gång i en svensk vänkrets, att då han skall »canvassa» i sin valkrets, en förort söder om London i Kent, det icke duger att iförd den sämsta habiten vandra omkring i väljarnas hem och trycka deras händer. Nej, han måste som fin och förmögen karl, elev från Eton, utexaminerad med högsta betyg från Balliol College i Oxford, officer vid Grenadier Guards under första världskriget, gift med en dotter till hertigen av Devonshire m. m., infinna sig i oklanderlig förmiddagsdräkt: jackett, randiga byxor och damasker, för att hedra sina väljare och glädja dem med att en i allo respektabel kandidat ställt sig till deras förfogande. »Bulges & Chrushs» verkliga »dilemma» har nog träffande belysts i Blix' senaste karikatyr: *Bulganin*: »Försök nu inte med Din vanliga gemytlighet, Chrushjev, det förstår sig inte brittena på; nu måste vi uppträda som gentlemen.» *Chrushjev*: »Förstår vi oss på det då? ...»

Vad åsyfta då dessa potentater utan personkult i sin enträgna åstundan att, trots värdarnas uppenbara olust, ändå ge sig iväg till London. Det har under månader dryftats i den västerländska pressen. Som påtagligt allmänt motiv betonas därvid, att alla dessa visiter och kontravisiter, inklusive herrar Erlanders och Hedlunds menlösa påskfärd till bolsjevismens Blåkulla, är ett led i Kremls nya, i motsats till Stalins stela, rörliga taktik att hädanefter föra det kalla kriget på olika flanker mot USA:s allianssystem med till synes försonliga gester och fredliga medel, varpå vinterns offensiv i Orienten är ett slående bevis. Genom att kunna tygla sina varuhungriga undersåtars konsumtion till förmån för den allsmäktiga statens rustningar och investeringar förmår Kreml att exportera realkapital, utan ännu formulerade krav på kompensation, till de fattiga f. d. kolonialfolken, medan västdemokratiernas regeringar, oktad befolkningarnas materiella välmåga utan motstycke, möta stora vanskligheter att bemästra budget- och betalningsbalansen, vilket i synnerlig grad gäller Storbritannien.

Härvid tycker man sig skymta ett speciellt skäl för Kreml att omhulda brittena och söker en ledtråd i vissa antydningar från sovjetrysk sida, att Storbritannien i händelse av behov skulle kunna förskaffa sig ett stort guldlån från Sovjetunionen. Om de närmare betingelserna härför har ej yttrats ett ord. I Kreml är man naturligtvis lika väl som annorstädes underkunnig om att Storbritannien hyser de värsta farhågor att genom en fortsatt rad av motgångar i Främre Asien riskera att förlora kontrollen över oljeproduktionen i denna krisinflammade del av världen, varför utan Storbritanniens ekonomi snart skulle braka ihop. Samma fara föreligger för gummi- och tennproduktionen i Malacka, om kommunisterna skulle lyckas tillvälla sig herraväldet i Singapore, bryggan till det av politisk rödsot svårt infekterade Indonesien, vilket kan bli följden av de häftiga meningsbrytningarna mellan brittiska administrationen och den kommunistiska kommunalmajoriteten i Singapore.

Vore USA då berett till en pekuniär jätteansträngning för att hålla sin bundsförvant under armarna? Och till vilket pris? Kreml vill måhända låta Eden veta, att Sovjetunionen också har resurser härför och kan in-

gripa med den enda betingelsen att Storbritannien avstår från att de facto förvandlas till en Dependency under USA genom att acceptera dollarhjälp i den gigantiska skala, som då blir erfordrerlig. Samma metod praktiserar Kreml ju genom att också erbjuda arabhärskarna ett annat alternativ än det amerikanska.

Frankrike i Frankrikes kolonialvälde, som förlänat det rangen av första Nordafrika. klassens stormakt, har på sistone skrumpnat på lika många år som det tagit decennier att långsamt uppbygga det. Vändpunkten var andra världskriget med katastrofen 1940, som blottade nationens inre svagheter och berövade Frankrike dess militära »gloire», grundvalen för dess prestige hos de färgade befolkningarna. Det båtade föga att efter den seger, som anti-Hitlerska koalitionen vann å Frankrikes vägnar, fjärde republikens styresmän efter brittisk förebild konstruerade »Franska Unionen» som ett konstitutionellt fikonlöv för det nakna faktum, att de franska kolonierna icke voro mogna för en självstyrelse, vilken i verkligheten icke heller beviljades dem.

Från 1946 begynte tvärtom sönderfallet med Hoh Chi-minhs uppror i Tonkin, som Frankrike skulle ha kunnat betvinga under de första åren, därest generalerna hade fått de förstärkningar som de begärde hemifrån. Frankrikes statsfinanser ansågos dock icke tåla några nya större påfrestningar och av hänsyn till väljarkåren vägrade nationalförsamlingen obehagligt att sända franska värnpliktiga till »la sale guerre» i de indokinesiska djungelträskan. För ett sådant fälttåg kommo Främlingslegionen — tyskar mest — och afrikanska trupper till användning — liksom i antikens avtynande romarrike legionerna för gränskrigen rekryterades av barbariska germaner från andra sidan Rhen. Men av de reguljära franska officers- och underofficerskårerna krävdes avsevärda blodsoffer, som menligt påverkade kadern i Frankrikes armé i Europa.

Ändå såg läget i Indokina tämligen lovande ut, då överbefälet under år 1951 fördes av framlidne marskalken Lattre de Tassigny. Men då 1949 Chiang Kai-shek på Kinas fastland nödgades vika för Mao Tse-tungs överlägsna styrkor och bege sig till Formosa med återstoden av sin armé, fick Peking småningom genom den sydkinesiska provinsen Yunnan direkt kontakt med sin skyddsling Hoh. Då först blev kriget hopplöst för Frankrike! De lokala framgångar, som ännu vunnos, kommo att likna Asa-Tors erfarenheter vid gästabudet hos kung Fjalar, vilken för att pröva Tors beryktade kroppskrafter bad honom att lyfta en grå katt från golvet. Förnärmad över en så löjlig invit, efterkom likväl Tor världens önskan och lade sin hand under kattens mage. Men allteftersom han lyfte, sköt katten fräsande rygg, och högre upp kunde han inte lyfta den än att katten stod med tre fötter kvar på golvet. Fjalar förklarade sedan för sin gäst, att katten var själva Midgårdsormen. På samma sätt hämtade Hoh oavbrutet nya krafter genom bistånd från den kommunistens Midgårdsorm, som omslingrar och utsuger större delen av Eurasien.

Peking skickade visserligen icke, som hösten 1950 till Nordkorea, en miljon soldater, benämnda »frivilliga», men i Tonkin infunno sig talrika officerare, veteraner från Koreakriget, som stabspersonal och som in-

struktörer i modern krigsmateriel i riklig mängd, och när fästningen Dien Bien Phu föll i maj 1954, syntes ett nederlag för fransmännen längs hela linjen ofrånkomligt. Nationalförsamlingens nervositet inför detta perspektiv och allmänna opinionens längtan att få slut på det impopulära kriget bragte då plötsligt den länge isolerade radikalsocialisten Mendès-France till makten, och hans uppgivelse av Indokina vid sommarkonferensen i Genève 1954 framstod hart när som en bragd!

Läget i Indokina ter sig enligt Genèvefördraget sålunda: Tonkin är i kommunisternas våld, och från det självständiga Vietnam i södra delen av Indokina ha de sista franska trupperna nu embarkerat för att dirigeras till Algeriet. Förenta staterna ha blivit skyddsmakt för Vietnam, som icke vill veta av den i Genèvefördraget stipulerade folkomröstningen sommaren 1956 om eventuell återförening med Tonkin. Vietnam har lika litet som Förenta staterna undertecknat Genèvefördraget och lär inte kunna tvingas till att vedervåga sitt bräckliga bestånd genom att i en folkomröstning tävla med kommunisterna i norr, som oavlatligt infiltrera Vietnams landsbygd samtidigt som Høhs armé tillväxer i styrka. Kambodja och Laos i östra Indonesien ha också blivit suveräna stater, vilkas förmåga att motstå kommunistiskt inre och yttre tryck dock bedömes som problematisk. Frankrike har därmed förlorat den blomstrande besittning, som var cloun på kolonialutställningen i Paris sommaren 1931 och Indokina är nu delat på samma fatala sätt som Tyskland och Korea med temporär obeständighet och permanent internationell irritation som kännetecken.

Under tiden ha de nationella frihetsrörelserna fått ett elakartat uppsving i Tunis och i Marocko. Till en början togo fransmännen i med hårdhandskarna och deporterade i Tunis ledaren för det största oppositionspartiet, den franskt uppfostrade Habib Bourghiba, till en gudsförgäten klippö vid Bretagnes kust. Men då oroligheterna med attentat och demonstrationer fortsatte i Tunis och de snabbt skiftande franska generalresidenterna varken kunde få bukt med den motsträvige bejen, som formellt var landets suverän, eller stävja den tilltagande inre anarkien, beslöt Mendès-France i juli 1954 att på sitt sätt göra slag i saken och avlade ett blixtpbesök hos bejen med löften om franska eftergifter i nya förhandlingar. Bourghiba frigavs och återvände under folkets jubel till Tunis, varefter Faures regering fullföljde företrädarens reträtt med resultat, att Frankrikes 75-åriga protektorat nu upphört och Tunis blivit självständigt med rätt till eget polisväsen, försvar samt till och med utrikesrepresentation. Paris försummade eller kunde icke genomdriva, att fransmännen i Tunis traktatsmässigt tillförsäkrats en framtida tryggad ställning i Tunis utan får lita på Bourghibas personliga utfästelser. Denne beskärdes en utomordentlig framgång vid de nyss förrättade första parlamentsvalen men har en frän vedersakare i en nationalistisk riktning under ledning av en viss Salam Ben Youssef, vilken som landsflykting i Kairo anammat Nassers paroll att icke tolerera någon privilegierad position för fransmännen i Nordafrika.

I det större protektoratet Marocko, som har cirka 8 miljoner invånare mot 3 i Tunis, har förloppet varit i stort sett enahanda. Så länge de stridbara berberstammarna, samlade kring paschan Glaoui i Marrakesh,

bevarade sin gamla fientliga inställning mot araberna, merendels bosatta i städerna, kunde fransmännen söndra och härska samt 1953 till Madagaskar landsförvisa sultan Mohammed V i Rabat, då denne alltför öppet ställde sig på nationalisternas sida. Men då terroraktionerna oavbrutet skärptes, fick man i Paris ett nervsammanbrott och resignerade inför en till synes ofrånkomlig katastrof. Även sultan Mohammed hämtades från sin exil och återinsattes i sina gamla rättigheter, sedan hans onkel avflockats som skuggsultan. En ännu oförklarlig sinnesändring tycks jämväl ha ägt rum bland berberna, som måste ha påverkat uppfattningen i Paris. I varje fall uppsökte den i magkräfta dödssjuka Glaoui sultan Mohammed och bönföll krypande, kyssande hans toffel, om tillgift. En traktat har utarbetats, enligt vilken avtalet från 1912 om protektoratet upphävs och Marocko erhåller samma rättigheter som Tunis. Ehuru Il Caudillo tidigare, i maskopi med marockanska rebeller, sökt bereda fransmännen allsköns avbräck, har Franco nu sett sig nödsakad att med spansk grandezza avstå från protektoratet över den mindre delen av norra Marocko och fägnat sultan Mohammed med ett så pompöst mottagande vid ett besök i Madrid i april, att det historiskt ter sig som en senkommen revansch för morernas utdrivande ur Spanien 1492.

Vida allvarligare för Frankrike är situationen i Algeriet, erövat 1830 och numera inkorporerat som fyra departement i Frankrike. Här kompliceras problemen genom förekomsten av cirka 1,2 miljoner fransmän, som ofta i tre släktled levat i Algeriet, vilket för dem blivit deras hemland. De vilja under inga omständigheter överlåta dess styrelse åt den efterblivna arabiska majoriteten och känna sig andligen befryndade med boerna i Sydafrikanska Unionen i deras segregation gentemot de svarta kaffrerna med ungefär samma relationstal mellan raserna som i Algeriet. På hösten 1954 begynte gerillakriget med överfall på ensstaka franska militärposter och mordbrand på ensamliggande franska lantgårdar med ohygglig massaker av alla familjemedlemmar. I öppen strid dukade rebellerna alltid under, men trots deras relativt ringa antal — 15 000 mot fransmännens 200 000 — paralyserades den muhammedanska befolkningen av det skräckvälde som rebellerna utövade genom att i tysthet skära strupen av alla som framhårdade i offentligt samarbete med fransmännen. Byarnas invånare finna sig i tvångsrekvisitioner och iaktta fullständig förtegenhet om rebellernas rörelser och förehavanden. På underjordiska vägar ha rebellerna därmed uppnått en makt, som de icke kunde vinna med sin numerära och militära potens.

Till skillnad från förhållandena i Tunis och Marocko uppträda de anonymt i Algeriet, och därest Paris skulle vilja inleda överläggningar, existerar ingen ledning med namn och vistelseort att hänvända sig till. Genom fångar och aktstycken i stupades fickor har det dock blivit klarlagt, att rebellerna hemligt utbildas i Lybien och utrustas med vapen, som forslas från Kairo. Som var att vänta har det i Algeriet förbjudna kommunistpartiet inblandat sig. Detta har icke varit de i Algeriet bosatta fransmännen förborgat; de motsätta sig lidelsefullt välment franska vänsterprojekt att ta *alla* konsekvenser av Algeriets hittills övervägande administrativa införlivning av moderlandet. Dettas särdeles omfattande socialförsäkring skulle, tillämpad på masspauperismen i Algeriet, kosta

oöverkomliga miljardbelopp, och parlamentarisk likställighet skulle innebära att minst hundra mohammedanska deputerade placerade sig i bänkarna i Palais Bourbon, vilket onekligen skulle te sig som en partiell revision av Karl Martells seger 732 vid Poitiers, som räddade Västeuropa från en arabisk invasion på en tid, då Islams expansion stod på tinnarna av sin triumf.

I den mån »republikanska fronten» vid valet den 2 januari till nationalförsamlingen hävdade sig någorlunda bra i den allmänna partiförbistringen med poujadeisterna som irrationella nykomlingar, har den tvevelsutän att tacka sin valparoll om reformer för att pacificera Algeriet så pass, att åtminstone inga inkallelser av reservister skulle behöva tillgripas. Socialistledaren Guy Mollet, en rättskaffens läroverkslektor, som endast har hemorten Arras gemensamt med Robespierre, fick bilda en vänsterregering, vari Mendès-France, bittert besviken över valutgången, blivit minister utan portfölj.

När det gällde att förverkliga vallöftena, hopade sig svårigheterna för Mollet. Ett besök i huvudstaden Alger med häftiga manifestationer av infödda fransmän övertygade honom om att ingen nyordning mot deras bifall skulle kunna genomdrivas. Till samma uppfattning har även den nye generalguvernören, socialisten Lacoste, kommit, en realpolitiker som icke skyr att se verkligheten i ögonen. På samma gång är Mollet övertygad om att Frankrike måste behålla Algeriet med mindre att det eljest skulle gå miste om sina kolonier från Sahara och Ekvatorial-Afrika till Kamerun och Franska Kongo. Utan Algeriet skulle tillika Frankrikes ekonomi bli ohjälpligt ur balans. Följaktligen måste upproret kuvas som förutsättning för kloka reformer. Lacoste och generalerna fordra militära förstärkningar, och Mollet såg sig ingen annan råd än att i april hos nationalförsamlingen anhålla om bemyndigande att inkalla reservister av äldre årgångar till ett maximum av 200 000 man, varav dock endast 75 000 man skola omedelbart tillställas inkallelseorder. Han fick majoritet i nationalförsamlingen; ej ens kommunisterna sviktade, eftersom de tydligt är beslutna att stödja Mollet i vått och torrt i beräkning att han en vacker dag begär deras understöd för den av Kreml påbjudna förnyelsen av 1936 års »folkfront». Mendès-France säges däremot vara missnöjd med Mollets ensidiga militära engagemang, och François Mauriac, som lämnat den konservativa Figaro och skriver entusiastiska artiklar till förmån för Mendès-France i l'Express, riktar fräna angrepp mot Mollet, som »blivit högerens skötebarn, därför att han just för den politik, som högern önskar men inte skulle kunna praktisera». Kanske det!

Aktionerna mot insurgenterna i Alger ha under de sista aprilveckorna onekligen tilltagit i styrka med bistånd av både flotta och flyg. Nya förband anlända oupphörligen, och rebellerna tillfogas dagligen blodiga förluster med ringa manfall på fransk sida. Det återstår dock att se huruvida denna offensiv kan knäcka rebellerna och befria muhammedanerna från fruktan för ohygglig vedergällning, om de skulle vilja följa sin böjelse att samarbeta med fransmännen för Algeriets framtid i en ännu till sina former och innehåll obestämd union med Frankrike.

Arbetsfreden I Sverige har årets samordnade avtalsrörelse nyligen bragts till ett fredligt slut utan att det utskott av parternas främsta företrädare vid de föregående och avgörande centrala förhandlingarna, vilket med kort varsel skulle sammankallas till den s k. »Mangelboden», dvs. Svenska Arbetsgivareföreningens lokaler vid Blasieholmen, behövde anlitas för efterskörden av invecklade specialuppgörelser för olika fack. Organisationstekniskt är detta en imponerande prestation av »Saltsjöbadsandans» bästa märke och ett bra betyg för dessa mäktiga korporationers mognad till medvetet ansvar för hela samhällsekonomin, vars balans är beroende av lönepolitiken. Priset var dock för dyrt med tanke på att den genomsnittliga löneförhöjningen om 4 procent betyder en stegring av de breda lagrens konsumtionskraft på uppskattningsvis 1,2 miljarder kronor, en stimulans för inflationen, som endast kan motverkas genom en osannolik utjämnande ökning av tillgängliga varumängder. Inom industrier med ackordslöner pågår dessutom oavlatligt löneglidningen uppåt på grund av brist på arbetskraft genom den överfulla sysselsättningen. Levnads-kostnadsindex har också den 1 april stigit med en procent, samtidigt som Riksbankens valutareserv fortsätter att sina. De drastiska varningar som riksbankschefen Per Åsbrink inskräppte vid »Arbetarnas Arosmässa» i Västerås i höstas mot det »kompensationstänkande», som genom löne- och prisspiralen underminerar penningvärdet, förklingade sålunda ohörda.

Inom svenska fackförenings- och tjänstemannarörelsens ledning ställer man sig ändå tveksam om möjligheten att upprepa experimentet med samordningen. LO:s ordförande, herr Axel Strand, betvivlade i *Finans-tidningen* de djupa ledens benägenhet härför och trodde, att de skulle föredra en mera ohämmad taktik från fackförbunden. Samma uppfattning har även förfäktats av TCO:s ordförande, herr Valter Åman. Emellertid har direktör Bertil Kugelberg i SAF inbjudit till nya samtal i Salt-sjöbaden om hela den framtida lönepolitikens gestaltning, vilket ej avböjts av motsidan, som dock föreslagit ett uppskov efter LO:s ordinarie kongress på sensommaren, då bl. a. herr Strand efter uppnått ålders-streck ämnar avgå med pension från sin prövade post.

I jämförelse med vad som under den gångna vårvintern Finland och Danmark fått uppleva på detta fält och som förestår i Norge, framstår det svenska exemplet som ett manande föredöme. Finlands LO begynte den allvarsamma leken med en storstrejk den 1 mars — samma dag som Kekkonen tillträdde sin presidentur. Storstrejken hade varsplats i god tid och orsaken angivits vara jordbrukarorganisationernas plötsliga prisförhöjningar på åtskilliga viktiga livsmedel. Landet befann sig i regeringskris, och när förre talmannen K. A. Fagerholm restaurerade företrädaren Kekkonens röd-gröna block, förstärkt med några representanter för de mindre partierna, bland dem svensken Ralf Törngren som utrikesminister på nytt, saknades nödigt andrum och erforderlig enighet för att med riksdagen kunna ordna förutsättningar för en lyckosam medling.

Efter krigets slut hade Finlands LO fyra gånger tidigare viftat med storstrejksvapnet, ehuru majoriteten inom fackföreningsrörelsen består av socialdemokrater, vilkas förtroendemän torde vara fullt medvetna om att varje avsikt att påtvinga statsmakterna de organiserade arbetarnas vilja är i princip förkastligt som klassdiktatur i en demokrati. Men dessa

socialdemokrater nödgas i sin taktik ideligen räkna med konkurrens från den starka kommunistiska minoriteten inom fackförbunden, som i sin demagogi icke hämmas av några som helst hänsyn. Den gamle socialdemokratiska partichefen, vice häradshövdingen Väinö Tanner, f. d. stats- och utrikesminister samt skolad ekonom som en av Finlands främste kooperatörer, vilket meriterat honom som den främste socialdemokratiska inrikespolitikern i Norden under 1920-, 1930- och 1940-talen, fördömde i ett uttalande storstrejken som huvudlös men så till vida nyttig att bluffen till sist borde avslöjas.

Efter tre veckors förlopp fingo arbetarna nog av detta för dem och landet mycket dyrbara folknöje. Strejkfönderna ebbade ut, och nöden stod för dörren i många hem. Fagerholm skötte sig klanderfritt i sin ömtåliga befattning och åstadkom till sist en förlikning, i det att LO av arbetsgivarna fick kompensation för livsmedelsprisens höjning med den begärda ökningen av timlönen med 12 mark och arbetsgivarna hållas skadelösa genom vissa skattelättnader, vilket naturligtvis i sista hand kommer att gå ut över budgetbalans och valutastabilitet. Därmed intonerades en melodi, som nyss dök upp igen i Danmark och som förblir en frestelse för socialdemokratiska regeringar i andra nordiska länder.

Storstrejken i Finland blev dock icke allomfattande, enär lönearbetarna ej äro organiserade i samma utsträckning som exempelvis hos oss men likväl så effektiv, att järnvägar, sjöfart och tidningar drabbades. Som omstridda bojkottobjekt föranledde motortrafik och bensindistribution de enda betänkliga störningar av ordningen, som kunde registreras. Avvecklingen medförde inga svårigheter, utan normala förhållanden synas ånyo råda i Finland, vars fackföreningsrörelse blivit en erfarenhet rikare, som förmodligen kommer att göra Tanner sannspådd. I sin redovisning till riksdagen den 22 mars om regeringens förvaltning av sitt fögderi under konflikten betonade Fagerholm, att även om han personligen icke önskade antasta parternas frihet på arbetsmarknaden, man ändå flerstädes måste fråga sig, huruvida och i vilken mån staten borde förhålla sig rent passiv mot dylika påfrestningar för samhället.

Denna fråga har sedan Staunings tid på 1930-talet besvarats positivt i Danmark genom att där tillgreps obligatorisk skiljedom för att stävja alla större arbetsinställelser. Problemet blev ånyo aktuellt i vintras, då fackförbunden under LO uppsade de hittills tvååriga kollektivavtalen med krav på ettåriga avtal med generell förkortning av arbetstiden från 48 till 44 timmar utan motsvarande minskning av arbetarnas förtjänster. Efter Arbetsgivarförbundets avslag proklamerades punktstrejker för cirka 60 000 man vid bl. a. skeppsvarv, sjöfart, brännoljaförsäljning och tidningstryckerier — med undantag för den socialdemokratiska och kommunistiska dagspressen såsom i Sverige under storstrejken 1909. Dessa strejker utbröto ungefär vid den tidpunkt då storkonflikten i Finland avblåstes.

Det mest rationella hade då varit att den socialdemokratiska regeringen H. C. Hansen omedelbart, i Staunings efterföljd, förelagt folketinget en lex in casu om obligatorisk skiljedom beträffande arbetarnas fordringar, vilket skulle ha förebyggt allt det spektakel, som sedan vidtog. Men danska fackföreningsrörelsen eller rättare sagt dess ombudsmän hade föresatt

sig, att denna gång striden skulle ha sin gång utan inblandning från statsmakternas sida, och av fruktan för det flertal, som de organiserade arbetarna utgöra inom socialdemokratiska partiet och dess väljarkår, vågade H. C. Hansen icke slå in på denna raka och resoluta linje utan föredrog att lirka fram uppgörelser genom att med onödigt och förlustbringande dröjsmål överanstränga den officiella förlikningsinstitutionen. Resultatet blev att den borgerliga pressen i Danmark stoppades utom tidningen Information, vilken härstammar från ockupationen som organ för motståndsrörelsen. Dess redaktörer fingo varje dag ut en liten tidning men måste föra en förbittrad underjordisk kamp mot typografernas fackförening i Köpenhamn, som behärskas av en kommunistisk förtroendemann, vars strejkvakter olagligt avlyssnade telefonsamtalen från redaktionen och med motorcykelordonnanser, rikligt försedda med bensin utspjade de hemliga tryckerierna och distributionsvägarna m. m. Det kom till kravaller, vilka polisen bevittnade med skandalös likgiltighet.

Samma roll, icke som censor över det fria ordet men väl som diktator över bensintilldelningen spelade förtroendemannen Christian Larsen i grovarbetareförbundet, hos vilken regering och myndigheter m. fl. måste antichambra för att få licenser till bensin för sina bilar. Larsen är eljest ingen kommunist men han höll benhårt på den formalistiska strejkkasuistiken. LO:s ordförande Eilert Jensen bleknade däremot bort i bakgrunden, medan kommunisterna, som politiskt spela ringa roll i Danmark, trängde sig energiskt fram och vållade vida större ohägn än i Finland, där de numerärt äro långt talrikare. De organiserade i Köpenhamn en »situationens generalstab», under kommunistchefen Axel Larsens ordförandeskap, bestående av representanter för arbetarna vid företag i konflikt, som i vardagslag ingalunda äro kommunister men nu hörsammade de röda agitatorernas paroller och förgäto den fackliga disciplinens bud.

I Folketinget blev H. C. Hansens ställning alltmera vansklig. De konservativa och Venstre ville icke veta av något uppskov med lagstiftning om skiljedom och härutinnan hade de medhåll av de borgerliga radikalerna, vilka med sina 14 man i folketinget eljest avgöra ministären Hansens öde. Pacifister i sin utrikespolitiska uppfattning tillämpa radikalerna konsekvent denna jämväl beträffande arbetsstriderna och äro traditionellt anhängare av obligatorisk skiljedom. För att överleva nödgades därför H. C. Hansen strax efter påsk få strejkerna vid bensinstationerna bilagda genom skiljedom, varvid arbetsgivarna så till vida kommo honom till undsättning att deras beslut att inställa alla leveranser av brännolja togs till förevändning — att skiljedomen riktade sig mot dem! Samtidigt kunde förlikningsmannen framlägga ett medlingsförslag, om de återstående större striderna, som bägge parternas huvudmän tillstyrkte och som även bifölls av arbetsgivarföreningen men med klen majoritet förkastades av de berörda arbetarna. Frånsett kommunisternas agitation för avslag anses det att många arbetare röstade nej i visshet om att strejkerna ändå skulle bringas ur världen genom skiljedom. Denna måste också tillgripas av regeringen, och arbetet skulle återupptas lördagen den 14 april. Mångenstädes i Danmark vägrade dock arbetarna att inställa sig, och i Köpenhamn anställde kommunisterna en jättedemonstration av minst

60 000 personer framför Christiansborg, där senare på kvällen polisen måste ingripa för att avstyra övergrepp av mer eller mindre berusade yngre ligister.

Därmed hade dock den fackliga oppositionen nått sin hittillsvarande kulmen. På måndagen den 16 april begynte återgången till arbetet, och på tisdagmorgon kunde även Köpenhamns morgontidningar ånyo utkomma. Men sjömansstrejken fortsätter, ehuru olaglig, vilket måste föranleda åtal inför arbetsdomstolen med »bot», dvs. böter för de skyldiga, och bagarna vid rågrödsfabriker i Köpenhamn ha gått i olaglig strejk för att genompressa nya avtalskrav. Ett annat ovädersmoln har också seglat upp i form av hot om lantarbetarstrejk vid de största gårdarna i Danmark, vilken H. C. Hansen, fortfarande av rädsla för skiljedomens impopularitet bland de organiserade arbetarna, bemöda sig att förebygga genom att lova berörda lantarbetsgivare skattelättnader — därest de bevilja den av lantarbetarna begärda förkortningen av arbetstiden!

Denna bild av läget på arbetsmarknaden i Danmark är överraskande olustig. I utländska tidningskorrespondenser från Köpenhamn talas rent av om »sociala spänningar i Danmark». Envar vet att detta icke stämmer med den faktiska idyllen i danska folkhemmet, och tidningen Information överdriver förvisso sina farhågor »att Danmark befunnit sig på branten av en Pragkupp». Verkligheten är i stället den, att den lagliga ordningsmakten var intakt men icke tilläts att fungera av en svag regering, som icke visat sig vuxen sin uppgift. Säkerligen kommer en hel del gott folk att i både Danmark och Sverige påstå att de »vilda» strejkerna bero på den obligatoriska skiljedomen. Det är dock icke så att brotten kunna skyllas på lagarna utan alltjämt gäller vad den kvice Alphonse Karr, en gång redaktör i Le Figaro: yttrade på tal om dödsstraffets avskaffande: »Il faut que les messieurs assassins commencent» (herrar mördare måste göra början).

I Norge motses inom de närmaste veckorna en snarlik s. k. utveckling. Fackförbunden ha krävt så avsevärda löneförhöjningar, att arbetsgivarna genast sagt nej. Förlikningsmannen har kopplats in och i sinom tid lär stortinget i sedvanlig ordning ha att vänta en proposition från regeringen om obligatorisk skiljedom. Arbetarna känna till detta på förhand och ha förty huggit till med en löneförhöjning på icke mindre än 60 procent. Det är nämligen en av det obligatoriska skiljedomssystemets skuggsidor, att parterna frestas till över- och underbud i förhoppning att skiljedomen, jämlikt alla förlikningsmäns kända metod, skall välja det aritmetiska mediet, i Norge alltså hälften mellan 60 procent och 0, dvs. 30 procent! Men en sådan för Norges ekonomi ruinerande lönesättning lär ingen medlingsmyndighet ha mod och ansvarskänsla att fastställa.

Mötet i Moskva. I Jakob de la Gardies spår men i betydligt fridsammare avsikter ha hrr Erlander och Hedlund med familj och följe hållit intåg i Moskva. De ha återvänt utan Ziz och sobelpälsar — som avböjts, måhända av de skattetekniska skäl hr Hedlund så väl behärskar — men dignande under oljemålningar, lackerade skrin, golvvaser, kaffeserviser, pärlhalsband och kameror. En nykter värdering av resans resultat ger

vid handen att dessa vängåvor äro de enda konkreta fördelar, som vunnits ur svensk synpunkt.

Initiativet till besöket togs, som man erinrar sig, från ryskt håll och ingick som ett led i den ryska »vänskapsoffensiven» mot Skandinavien. Sedan Norges och Danmarks statsministrar inbjudits till Moskva, var det blott naturligt att Sveriges skulle stå i tur. Ursprungligen hade det varit meningen att hr Erlander skulle ha avlagt ett privat besök i Ryssland, men efter hand fick resan en alltmer officiös karaktär. När det till slut helt oväntat meddelades att hr Erlander skulle medföra koalitionsbrodern hr Hedlund — enligt mångas mening som politisk gisslan — och att en formlig konferens skulle hållas med de ryska ledarna, kom hela saken i ett nytt läge.

Vad som från början betraktats blott och bart som en politisk turistresa, tedde sig nu åtminstone för stora delar av den svenska opinionen såsom något av en Haupt- und Staatsaction, mot vars utgång man såg fram med vissa förväntningar. Detta var psykologiskt väl förklarligt. Det fanns nämligen åtskilliga frågor ouppklarade mellan Sovjetunionen och Sverige och här trodde man sig se en möjlighet att få dem ur världen. Framför allt var det två spörsmål, som inte upphört att intressera, att irritera och att engagera svensk allmänhet: det ena var Wallenbergssaken och det andra ersättningen för piratdåden i Östersjön.

Det är inte svårt att förstå den besvikelse, i vilken svenska folkets förväntningar förbyttes, när kommunikén efter mötet i Moskva publicerades. Om den ur allmän synpunkt viktigaste frågan: gottgörelsen för piratdåden, nämndes i kommunikén överhuvudtaget inte ett ord — så fullständigt hade våra representanter misslyckats med att hävda Sveriges elementära rätt inför ett flagrant övervåld. Om den ur enskild synpunkt inte mindre viktiga frågan om Wallenberg, hade kommunikén i sak intet att tillägga utöver de tomma utfästelser, som redan gjorts i samband med utrikesminister Undéns »semesterbesök» i Moskva sommaren 1954.

I jämförelse härmed måste kommunikéns innehåll i övrigt betecknas som föga betydelsefullt. Glädjen av det kulturella utbytet med ett land där den fria forskningen är bannlyst, där historieundervisningen måste inställas för att man skall hinna omredigera läroböckerna i enlighet med de senaste partiparollerna och där varje självständigt tänkande individ är dömd till den andliga döden, förefaller vara av begränsad räckvidd. Och försäkringen om Sovjetunionens intresse av »att söka medverka till ytterligare internationell avspänning och till utveckling av det fredliga samarbetet mellan folken på grundvalen av principerna i FN-stadgan, som bl. a. omfattar respekt för medlemsstaternas oavhängighet och suveränitet, nonaggression samt icke inblandning i inre angelägenheter» verkar mot bakgrund av den samtida internationella utvecklingen inte helt övertygande.

Detta om det konkreta utbytet av resan för Sveriges vidkommande. Om det abstrakta, dvs. de imponerabilia, som tillförts hrr Erlander och Hedlund genom det personliga umgänget med de »kvalitativt högtstående» ryska ledarna — för att nu använda hr Erlanders eget frejdebetyg — är det omöjligt för utomstående att bilda sig någon uppfattning.

Däremot möter det ingen svårighet att bilda sig en uppfattning om

ryssarnas utbyte av besöket. De ha framgångsrikt kunnat utnyttja den svenska Moskva-resan för sina politiska syften. Den nya ryska utrikespolitiska taktik, som går ut på att genom »freds»- och »vänskapsoffensiver» luckra upp sammanhållningen inom den fria världen, har i Sverige ett utomordentligt propagandistiskt förevisningsobjekt. Vi ha redan fått uppleva hur såväl partiorganet Pravda som utrikesminister Molotov och det ökända världsfredsrådet uttalat sitt höga gillande av den svenska utrikespolitiken — komplimanger som väl endast kunna senteras av hr Undén och hans anhängare — och nu har också vice utrikesminister Gromyko uttryckligen framhållit vårt land som ett föredöme för Norge och Danmark.

Avsikten är genomskinlig. Ett neutralt Norden skulle i hög grad underlätta ryssarnas grepp om Europas fastland. Genom att uppmuntra neutralismen i Europa och nationalismen i Asien och Afrika söker Sovjets utrikespolitik i sin nya fas närma sig det mål, som hur än metoderna växlat, aldrig övergivits: världsherraväldet. Resultaten ha som bekant inte uteblivit. Därom vittna inte bara den skrämmande utvecklingen i Mellersta Östern och Nordafrika utan också neutralismens landvinningar i Frankrike och på andra håll i Västeuropa. Ja, t. o. m. »vänskapsoffensiven» mot Norden har redan fått effekt i isländska alltingets huvudlösa beslut om uppsägning av de amerikanska baserna. Man går nog inte för långt om man säger att den satt sina spår också här i landet, exempelvis i de socialdemokratiska riksdagsmännens oansvariga pacifistiska demonstration.

En mera speciell, men därför inte mindre intressant aspekt på den ryska vänskapsoffensivens innebörd med särskild hänsyn till de skandinaviska länderna, har anlagts av en framstående kännare i skepnad av Ungerns kommunistiske diktator Mátyás Rákosi. Han har nyligen i ett tal yttrat bl. a. följande. Då den 20:e sovjetryska partikongressen återupptagit kravet om arbetarrörelsens enhet på dagordningen har de kommunistiska partiernas dragningskraft på arbetarna ökat världen runt. De ledande socialdemokratiska funktionärerna i Norge, Danmark och Sverige ha i tur och ordning besökt Sovjetunionens huvudstad. Meningen med dessa besök är att främja förverkligandet av den stora chans som den återställda arbetarenheten innebär för socialismen.

För att inga missförstånd skola uppstå, tillägger hr Rákosi försiktigtvis, att de kamrater som tro att man på reformismens väg skall kunna nå fram till socialismen, ha tagit fullständigt miste. Övergången från kapitalismen till socialismen måste alltid ske via proletarietets diktatur, som emellertid kan få olika utformning i olika länder!

De funktionärer, varom hr Rákosi talar, torde visserligen vid sina besök i Moskva uttryckligen ha framhävt att de infunnit sig i egenskap icke av partiledare utan av regeringschefer. Detta har emellertid tydligen inte inverkat på den rysk-kommunistiska bedömningen av hur besöken politiskt skola utnyttjas. Neutralismen skall förstärkas genom skapandet av en ny folkfront, som efter hand skall leda fram till socialism i alla land — efter rysk modell!

Sverige har alltså genom hrr Erlanders och Hedlunds besök i Moskva fått låna sig till att vara en bricka i sovjetledningens nya propagandis-

Dagens frågor

tiska spel. Förmodligen har detta inte kunnat undvikas, ty att tacka nej till resan hade knappast varit tänkbart. Det gäller nu att i möjligaste mån begränsa dess psykologiska skadeverkningar i första hand i vårt eget land. Detta kan endast ske genom en skärpt vaksamhet gentemot den ryska propaganda, som aldrig är farligare än när den uppträder i form av »vänskaplig» infiltrering.
